

ViS - Vård i Samverkan

Kommun(er):

Region Uppsala:

Fastställt av:

Datum:

Överenskommelse avseende hjälpmedel inom rörelse och kognition

Innehåll

Bakgrund	2
Syfte	3
Omfattning	3
Ansvar	4
Termer och begrepp	4
Genomförande.....	5
Organisation och arbetssätt	5
Gemensam handlingsplan.....	6
Operativ samarbetsnivå	6
Strategisk samarbetsnivå	7
Uppföljning.....	7
Referenser	7
Dokumenthistorik.....	8
Bilagor	9
Bilaga 1 MALL - årlig handlingsplan	9
Bilaga 2 Beskrivning av exempel på samarbetsfrågor.....	10
Bilaga 3 Bakgrund till överenskommelsen ur ett historiskt perspektiv	11

Bakgrund

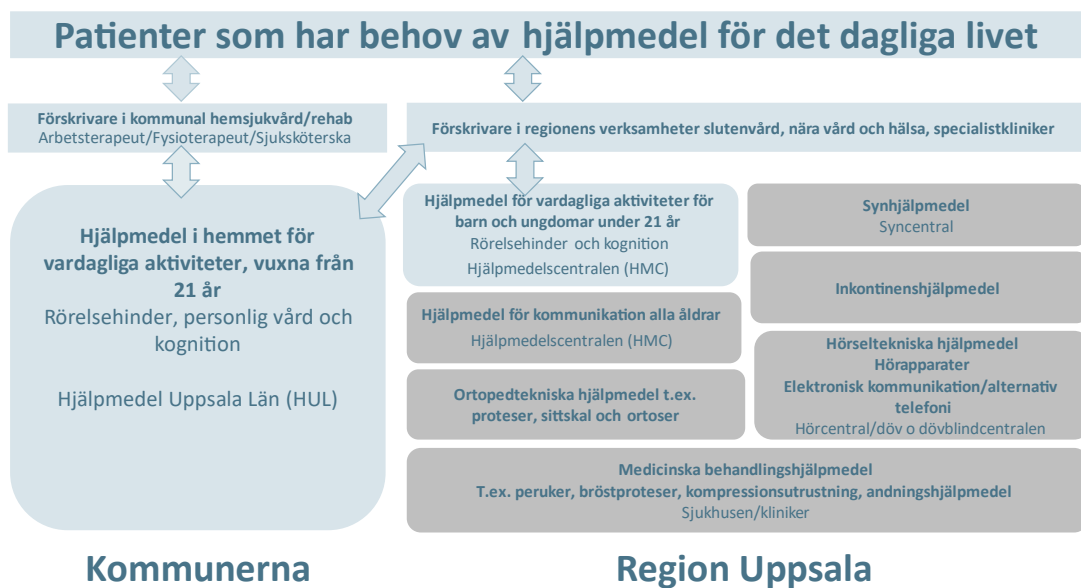
Föreliggande överenskommelse avser samarbete mellan Region Uppsala och Uppsala läns kommuner i HUL-samarbetet, kring hjälpmedel för rörelse och kognition. Samarbetet ska leda till förbättringar utifrån ett invånarperspektiv samt ett resurs- och kostnadseffektiviseringsperspektiv både på kort och lång sikt. Överenskommelsen utgår från strategin för samverkan hälsa, stöd, vård och omsorg och hanteras i enlighet med riktlinjer för vård i samverkan. Uppföljning och återrapportering sker årligen till regionala samrådet HSVO.

Både Uppsala läns kommuner och Region Uppsala ser stora vinster med att samarbeta kring utveckling av hjälpmedelsområdet. Området har utretts ett flertal gånger, vilket lett till det utvecklingsarbete vi har idag. På uppdrag av HSVO startade 2019 hjälpmedelutredningen (3), ett arbete som leddes av Region Uppsala med projektmedlemmar från flera förvaltningar inom regionen, alla länets kommuner, samt HMC och HUL. Målsättning var att ta fram ett underlag för inriktningsbeslut om länsövergripande samverkan. Länets hjälpmedelsutredning gav konkreta förslag för utveckling som i viss mån redan omhändertagits av verksamheterna. 2024 genomfördes en juridisk genomlysning (4) kring möjliga vägar framåt vad gäller samverkan, som visade på utvecklingsområden varefter HSVO samråd gav tjänsteledningen i uppdrag att ta fram föreliggande överenskommelse om samarbete.

I Uppsala län har kommunerna ansvar för att tillhandahålla hjälpmedel för det dagliga livet till personer med funktionsnedsättning för vuxna från 21 år. Samtliga kommuner förutom Älvkarleby har ett samarbete kring hjälpmedelshantering, Hjälpmedel Uppsala län (HUL). HUL drivs av Uppsala kommun men nyttjas av de sju kommuner som ingår i avtalet. Älvkarleby samarbetar med Region Gävleborg kring dessa hjälpmedel.

Regionen ansvarar för att tillhandahålla hjälpmedel för det dagliga livet genom hjälpmedelscentralen (HMC) för personer under 21 år för barn, kommunikation för alla åldrar samt inkontinenssamordning för alla kommuner. Region Uppsala ansvarar även för övrig hjälpmedelshantering, såsom syn, hörsel, tal och ortopedtekniska hjälpmedel, som är organiserade i respektive vårdorganisation och inkluderas inte i denna överenskommelse.

Fördelningen av ansvar för att tillhandahålla hjälpmedel till länets invånare gjordes redan 1992 i och med ÄDEL-överenskommelsen. Fördelningen grundar sig både i Hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) (1) och Kommunallagen (2017:725) (2). Båda lagrummen visar att respektive huvudmans tjänster för invånare ska utgå från mandatet. Det betyder att en huvudman enbart kan erbjuda hjälpmedel inom de områden där de också genomför själva vården. Se bild nedan.

Syfte

Denna överenskommelse syftar till att konkretisera hur länets kommuner inom ramen för HUL-samarbetet och Region Uppsala ska utveckla och förbättra samarbetet avseende hjälpmedel, inom rörelse och kognition. I de fall åtgärder i samarbetet omfattar eller har effekter för alla invånare i länet ska även Älvkarleby ingå i arbetet. Överenskommelsen utgår från strategin för samverkan hälsa, stöd, vård och omsorg (HSVO) och befintlig ansvarsfördelning.

Samarbetet ska leda till förbättringar utifrån ett invånarperspektiv samt ett resurs- och kostnadseffektivitetsperspektiv både på kort och lång sikt. Genomförandet ska ske med stöd av en handlingsplan som tas fram av parterna tillsammans.

Själva överenskommelsen om samarbete hanteras enligt rutiner för vård i samverkan.

Omfattning

Överenskommelsen är ett stöd för ledning och styrning, så att samarbete, strategi och beslutsfattande kan utvecklas på bästa sätt inom ramen för HSVO-samverkan. Överenskommelsen omfattar hjälpmedel till barn och vuxna.

Målgruppen är ledning, chefer och expertfunktioner som ingår i de två samarbetsnivåerna (operativ och strategisk) som beskrivs närmare under rubriken genomförande.

Brukarorganisationer och andra intressenter, som förskrivare mm, inkluderas genom ordinarie arbetssätt i linjeverksamheten samt utifrån Strategin för samverkan hälsa stöd vård och omsorg.

Ansvar

Ansvar för samarbete utifrån överenskommelsen åligger de huvudmän som driver eller nyttjar hjälpmedelsfunktionerna vid HUL och/eller HMC och genomförs på två nivåer. Ansvar för att genomföra prioriterade aktiviteter inom ramen för samarbetet delas av de funktioner som beskrivs nedan.

	Kommuners funktioner	Regionens funktioner	Ansvarsområde
Strategisk nivå	HUL:s styrgrupp (samt ev Älvkarleby)	Verksamhetsområdeschef verksamhetsområde funktionshinder samt Regionens hjälpmedelsråd	Arbeta strategiskt vad gäller exempelvis förutsättningar för utveckling, långsiktig planering och uppföljning
Operativ nivå	HAL-nätverket (samt ev. Älvkarlebys representant) Verksamhetschef HUL	Verksamhetschef HMC	Facilitera arbetet hos de olika huvudmännen samt samarbeta i det dagliga arbetet kring hjälpmedel. Lyfta utmaningar till strategisk nivå.

Termer och begrepp

Följande termer och begrepp utvecklas här för ökad förståelse:

Hjälpmedelsansvarig i Länet (HAL): Funktionen HAL har uppdrag i respektive kommun som sakkunnig i hjälpmedelsfrågor, att ansvara för hjälpmedelsriktlinjer och rutiner samt samverkan och kvalitetsuppföljning med HUL. I några kommuner har HAL ansvar för budget för hjälpmedelsverksamheten. Älvkarleby kommun har ingen HAL.

Hjälpmedel Uppsala Län (HUL): Kommunernas samverkan kring individuellt förskrivna hjälpmedel (5).

HAL-nätverk: HAL-nätverket är hjälpmedelsansvariga inom HUL-överenskommelsen, och som tillsammans bildar ett nätverk för samarbete kring individuellt förskrivna hjälpmedel för rörelsehinder och kognition.

HUL's styrgrupp: grupp med representanter från socialchefsnätverket och hjälpmedelsansvariga samt HUL's chefer och ekonom.

Hjälpmedelscentralen, HMC: Regionens hjälpmedelscentral

Medicinteknisk produkt: produkt som används för att påvisa, förebygga, övervaka, behandla eller lindra en sjukdom, påvisa, övervaka, behandla, lindra eller kompensera en skada eller en funktionsnedsättning, undersöka, ändra eller ersätta anatomi eller en fysiologisk process eller kontrollera befruktning (6).

Hjälpmedel för det dagliga livet: individuellt utprovad produkt som syftar till att bibehålla eller öka aktivitet, delaktighet eller självständighet genom att kompensera en funktionsnedsättning (Socialstyrelsen).

Hjälpmedel för vård och behandling: förskriven medicinteknisk produkt som syftar till att kontrollera, bibehålla eller förbättra ett medicinskt tillstånd och som är avsedd att kunna användas utan hälso- och sjukvårdsutbildning (Socialstyrelsen). Inom hjälpmedelsverksamheterna förskrivs vissa hjälpmedel med detta syfte.

Region Uppsalas hjälpmedelsråd: forum som samordnar och är vägen in för gemensamma och övergripande hjälpmedelsfrågor inom Region Uppsala.

ÄDEL-reformen: Ädelöverenskommelsen i Uppsala län utgår från Ädelreformen (1992) och reglerar hälso- och sjukvårdsansvar för personer i ordinärt boende från 17 års ålder med behov av hälso- och sjukvård i hemmet över tid (>14 dagar).

HSVO samråd: HSVO (Hälsa, stöd, vård och omsorg) - En samverkansorganisation för att stimulera till och underlätta aktiv samverkan och dialog på politisk- och tjänsteledningsnivå i Uppsala län. Organisationen finns på övergripande nivå (regionalt) men även lokalt i länets kommuner i samverkan med Region Uppsala. Arbetet styrs av bland annat Strategi för samverkan.

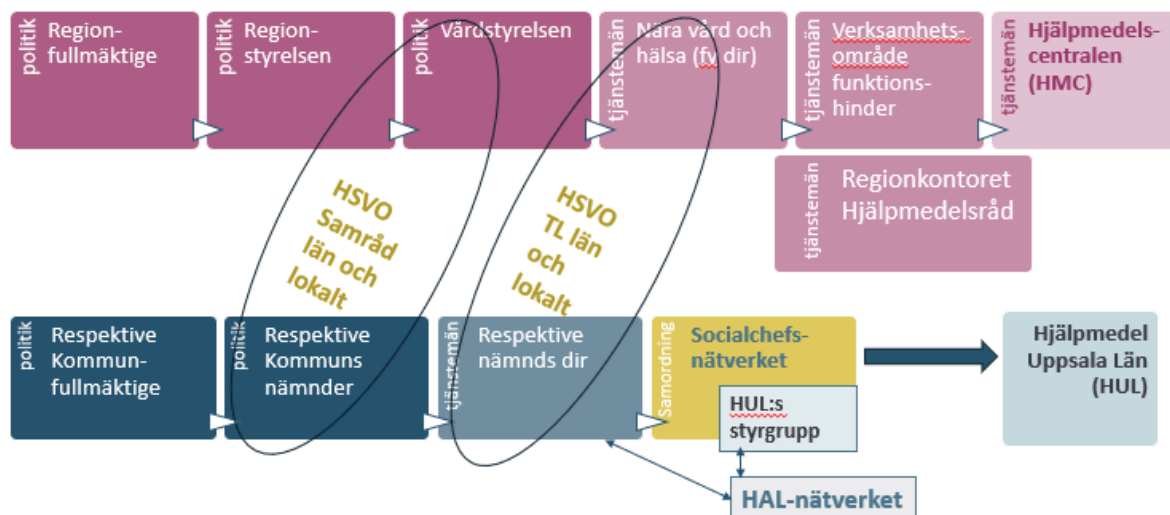
Genomförande

Organisation och arbetssätt

Överenskommelsen avser samarbete på två nivåer; en första operativ samarbetsnivå och en andra strategisk samarbetsnivå. Fokus ligger på organisation och strategiska arbetssätt kopplade mot styrning, genomförande och uppföljning. Arbeta och beslutsfattande sker inom ramen för ordinarie uppdrag, organisation och arbetsprocess hos respektive huvudman.

Samarbetet behöver flyta mellan nivåerna för att vara konstruktivt och framsyftande. Arbetet behöver följa en planerad process och det behöver finnas utrymme för att utveckla samarbetet allt eftersom nya behov uppstår.

Samarbetsnivåerna utgör ett komplement till redan befintliga samarbeten och arbetssätt inom ramen för HSVO, se bild nedan.

Gemensam handlingsplan

En gemensam handlingsplan tas fram årligen som stöd för samarbetet.

Handlingsplanen ska utgå ifrån de möjligheter och behov som finns inom ramen för denna överenskommelse. Förbättringar utifrån ett invånarperspektiv samt ett resurs- och kostnadseffektivitetsperspektiv både på kort och lång sikt ska tas i beaktande.

Handlingsplanen tas fram gemensamt i en årlig träff där samarbetsnivåerna ingår. Se bilaga 1 för mall handlingsplan samt exempel på målområden.

Operativ samarbetsnivå

Den första nivån är den operativa, som genomförs mellan verksamhetschefer vid HMC och HUL, två representanter från HAL-nätverket (en från en större kommun och en från en mindre kommun), samt eventuellt en representant från Älvkarleby kring sådana frågor som är eller skulle kunna vara gemensamma. Se bilaga 2 för exempel på möjliga samarbetsfrågor.

Den operativa nivån träffas förslagsvis fyra gånger om året.

Den operativa nivån ansvarar för att:

- sammanställa underlag på genomfört arbete och presentera det på nivågemensamt möte där årlig handlingsplan tas fram. Underlaget ligger som grund för kommande års planering och prioritering av förbättringsförslag
- delta i framtagandet av handlingsplan
- bryta ned handlingsplanen i processer och tidsplaner för genomförandet
- samordna och genomföra aktiviteter och mål
- samlat avrapportera till den strategiska samarbetsnivån

Strategisk samarbetsnivå

Den andra nivån är ett strategiskt forum, som årligen beslutar om inriktningen för samarbetet samt ansvarar för uppföljningen till HSVO. Se bilaga 2 för exempel på möjliga samarbetsfrågor.

I denna nivå deltar tre representanter från HUL´s styrgrupp; ordförande (socialchef), avdelningschef för Uppsala kommuns hälso- och sjukvårdsavdelning (kan delegeras till annan chefsrepresentant i styrgruppen från Uppsala kommun), en HAL samt två representanter från region Uppsala; verksamhetsområdeschef för verksamhetsområde Funktionshinder och Region Uppsalas samordnare för hjälpmedelsområdet (internt Region Uppsala).

Den strategiska nivån ansvarar för att:

- delta i framtagande av handlingsplan
- besluta om handlingsplanen
- återrapportera till HSVO

Den strategiska nivån träffas förslagsvis två gånger om året.

Ett arbetsutskott tillsätts för att säkra framfart i arbetet och består av två representanter från den strategiska nivån: avdelningschef för Uppsala kommuns hälso- och sjukvårdsavdelning, samt verksamhetsområdeschef för verksamhetsområde Funktionshinder inom region Uppsala.

Arbetsutskottet ansvarar för att:

- sammankalla, förbereda, leda och efterarbeta de två årliga mötena
- leda det gemensamma arbetet med att ta fram en årlig handlingsplan
- hålla i uppföljningen gentemot HSVO

Arbetsutskottet ses förslagsvis sex gånger om året; inför och efter de två mötena på den strategiska nivån samt inför och efter uppföljningen till HSVO.

Uppföljning

Uppföljning av överenskommelsen sker årligen till Samråd HSVO och till Socialchefnätverket.

Referenser

1. Hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) (riksdagen.se)
2. Kommunallagen (2017:725) (riksdagen.se)
3. Länsövergripande samverkan kring individuellt förskrivna hjälpmedel, Slutrapport 2021-11-11. Berörda parter har rapporten i sitt diarium.

4. Juridisk genomlysning förutsättningar kring hjälpmedel 2024. Berörda parter har rapporten i sitt diarium.
5. Samverkansavtal avseende Hjälpmedel Uppsala Län (HUL). Berörda parter har rapporten i sitt diarium.
6. Lagen om medicintekniska produkter (1993:584) (riksdagen.se)
7. ViS riktlinje Rehabilitering, habilitering och hjälpmedel i samverkan
8. Lag (2017:612) om samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård | Sveriges riksdag
9. På lika villkor! Delaktighet, jämlikhet och effektivitet i hjälpmedelsförsörjningen | lagen.nu SSOU2017:43)

Dokumenthistorik

Datum för beredning och fastställande XX

Denna överenskommelse är ett nytt dokument som är framtaget av arbetsgrupp som tillsattes på uppdrag av Samråd HSVO och tjänsteledning i december 2024.

Deltagare är kommunernas HAL-funktioner, verksamhetschef för HUL Uppsala kommun samt för HMC region Uppsala, verksamhetsområdeschef VO

Funktionshinder region Uppsala, samordningsstrateg Redaktionsrådet region Uppsala, välfärdsutvecklare Uppsala kommun, handläggare Region Uppsalas ledningskontor.

Bilagor

Bilaga 1 MALL - årlig handlingsplan

Kommer att publiceras som ett eget dokument/bilaga med skrivbara rutor i tabell i liggande format. Länk läggs med i detta dokument.

Exempel på målområden kan vara:

- gemensam ViS-riktlinje avseende hjälpmedel för rörelse och kognition (7)
- tydlig och enhetlig information om hjälpmedel för rörelse och kognition för länets invånare
- tydlig och enhetlig information till förskrivare avseende hjälpmedel för rörelse och kognition
- gemensam upphandling via Sjukvårdsregion Mellansverige

Identifierat målområde	aktivitet	ansvarig	klart	uppföljning

Bilaga 2 Beskrivning av exempel på samarbetsfrågor.

Operativ nivå

Den operativa nivån samarbetar kring frågor som exempelvis berör:

- Medverka i SKR´s chefsnätverk
- Medverka i undernätverk SKR´s chefsnätverk t ex Kognet, Teknik, Stånet och Sitnet
- Medverka i Sjukvårdsregion Mellansveriges chefsnätverk för hjälpmedelschefer
- Köpa, sälja och låna produkter som t ex inventarier, tillbehör och reservdelar
- Transporter av hjälpmedel som returnerats "till felaktig verksamhet"
- Kunskapsöverföring t ex konsulentträffar, teknikerträffar och logistik
- Gemensamma utbildningar t ex olika regelverk som avser hjälpmedelsverksamhet
- Samverkan vid 21 års övergången från region till kommuner avseende hjälpmedel
- Utför olika aktiviteter tillsammans t ex hjälpmedelsdagen
- Dialogmöten verksamhetschefer HUL – HMC
- Upphandling enligt Sjukvårdsregion Mellansveriges upphandlingsmodell för hjälpmedel
- Frågor som rör rutiner för flytt inom utom län (utifrån riksavtal)
- Bereda frågor utifrån gemensam hjälpmedelsriktlinje VIS
- Införande och utfasning hjälpmedelstyper
- Tydliggöra ansvar för personer som ej är folkbokförda
- Beredskap och kontinuitetsplanering
- Kriterier för förskrivning av hjälpmedelstyper (beredning inför beslut i respektive nämnd)

Strategisk nivå

Den strategiska nivån samarbetar kring frågor som exempelvis berör:

- Skapa förutsättningar för det arbete som överenskommelsen omfattar
- Stärka samarbeten av strategisk och mer långsiktig karaktär kring hjälpmedel både för rörelse och kognition och för andra angränsande och berörda områden.
- Bereda och lyfta frågeställningar till HSVO TL och HSVO samråd
- Bereda och lyfta frågor till politisk nämnd eller styrelse
- Bereda och lyfta frågor som rör kommunerna (lyfta till socialchefsnätverket)
- Bereda och lyfta frågor till tjänstemannanivåer och relevanta forum för beslut

Bilaga 3 Bakgrund till överenskommelsen ur ett historiskt perspektiv

Innan 1992 så hanterades alla hjälpmedel inom landstinget Uppsala län via den dåvarande hjälpmedelscentralen. Efter 1992 flyttades hanteringen av rörelsehjälpmedel för vuxna till kommunerna i och med ÄDEL-överenskommelsen och en skatteväxling genomfördes.

Landstinget Uppsala län startade upp kognitionscenter 2004. 2006 blev verksamheten en permanent verksamhet inom Habilitering och hjälpmedel, landstinget Uppsala län. Avtalet gällande kognitiva hjälpmedel mellan landstinget och länets kommuner som gällt sedan 2004 sades upp hösten 2006, uppsägningstiden löpte ut 2007-11-30. En omorganisation där Kognitionscenter skulle samordnas med Taltjänst, skol- och datahjälpmedel samt datatekniks utrustning började planeras under 2008, som efter 2009 integrerades i Hjälpmedelscentralens verksamhet.

Hjälpmedelscentralen startades upp på 1970-talet och drevs av landstinget Uppsala län och kommunerna var kunder. Kommunerna upplevde utmaningar med kostnader och organisation och tittade därför på alternativa lösningar. Lagen om offentlig upphandling infördes 1992 och gjorde det möjligt för kommunerna att göra upphandlingar direkt med leverantörer. År 2000 startade Uppsala kommun en enhet för hantering av rörelsehjälpmedel, Hjälpmedelsenheten. Enheten gjorde upphandlingar, utprovningar och hanterade service och lager som visade på fungerande arbetssätt. Samarbete mellan alla kommuner i länet exklusive Älvkarleby kommun påbörjades och ledde fram till att Hjälpmedel Uppsala Län bildades 2007. Älvkarleby kommun har avtal, avseende hjälpmedel för vuxna, med hjälpmedel SAM som är en gemensam hjälpmedelscentral för kommunerna i Gästrikland och Hälsingland samt region Gävleborg.

Parterna hanterade hjälpmedelsfrågorna på lite olika sätt. Patient och brukarorganisationer efterfrågade jämlikhet, landstinget Uppsala län efterlyste gemensamma riktlinjer. Ny lag (2017:612) om samverkan vid utskrivning från slutenvården (8) gjorde att kommuner och Region Uppsala (tidigare landstinget Uppsala län) stärkte samverkan för en säker och effektiv utskrivningsprocess där hjälpmedel är en viktig del. En statlig utredning om hjälpmedel (SOU2017:43) (9) lyfte fram vikten av delaktighet, jämlikhet och effektivitet i hjälpmedelsförsörjningen vilket även omställningen till Effektiv och Nära vård 2030 gör. Dessa olika frågeställningar ledde fram till att HSVO samråd 2019 beslutade att tillsätta en arbetsgrupp med uppdrag att ta fram ett förslag på en länsövergripande samverkan avseende individuellt förskrivna hjälpmedel (hjälpmedelsutredningen (3)). Målsättningen var att ta fram underlag för att HSVO skulle kunna ta ett inriktningsbeslut för en länsövergripande samverkan. Utredningen gav fyra konkreta förslag för utveckling:

- Övergripande styrning
- Gemensamma riktlinjer för individuellt förskrivna hjälpmedel
- En väg in för patienter och förskrivare

- Ökad samverkan mellan regionen och kommunerna

Samarbetet har ökat mellan parterna utifrån flera av förslagen som togs fram i hjälpmedelsutredningen.

Vid årsskiftet 2023/2024 gav HSVO samråd ett uppdrag till HSVO tjänsteledning, som innebar att sammanlägga hjälpmedelsfunktionerna för rörelse och kommunikation oavsett ålder vid Hjälpmedel Uppsala län. En juridisk genomlysning gjordes då som visade att den fördelning av ansvar och mandat kopplat till vård och omsorg för invånare som gjordes i ÄDEL-reformen lägger grunden för möjlig fördelning av arbetsuppgifter även idag. Det finns, däremot, möjligheter att samarbeta på andra sätt, tex. kring själva hanteringen av hjälpmedel, upphandling av hjälpmedel, samt genom att förbättra samverkan och eftersträva enhetliga riktlinjer.

Som resultat av den juridiska genomlysningen gav HSVO samråd HSVO tjänsteledning i uppdrag att ta fram föreliggande överenskommelse om samarbete, som syftar till att ge struktur för att gemensamt kunna arbeta med förslagen från hjälpmedelsutredningen (3) men även fortsatt utveckla hjälpmedelsområdet avseende rörelse och kognition.